

УДК 81'27-028.77+159.923:316.77(043.3)
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-1-25>

ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ СТЕРЕОТИПІВ МЕТОДОМ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Лисенко Любов Володимирівна,
кандидат культурології, доцент кафедри мов
Національна музична академія України імені П. І. Чайковського
lysenko.agapi@gmail.com
orcid.org/0000-0002-9700-2576

Соціолінгвістичний експеримент є методом дослідження лінгвістичних чинників під соціологічним кутком зору. Це певний синтез наукових підходів, що мають умовляючий характер. Зібрання фактичних даних шляхом анкетування є трудомістким і довготривалим процесом, який потребує особливої уважності та вміння працювати зі статистичним інструментарієм. Утім, залучення соціолінгвістичного експерименту до таких філологічних розвідок, як дисертація або монографія, дає багатий матеріал для рубрик «актуальність» і «новизна». При дослідженні мовного менталітету пильної уваги потребують стереотипи, закарбовані в концептосфері його носіїв. Вплив мовних стереотипів на ментальність вивчали як закордонні, так і вітчизняні науковці, серед них А. Вежбицька, В. Карасик, Л. Нагорна, А. Приходько, У. Квастхоф, К. Рот, В. Ліппманн, Р. Баузіґер та інші. Але це робилося переважно шляхом вибірки та аналізу найбільш поширених стереотипів. **Мета статті** – показати, що шляхом анонімного анкетування певних референтних груп можна простежити трансформацію стереотипного сприйняття навколишньої дійсності і його віддзеркалення в мові. Метою анкетування було встановити рівень самоідентифікації студентів Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського (далі – НМАУ) з мовою, культурою та ментальністю української етнолінгвостільноти, вивчити її характерні риси, дізнатися про якість циркулюючих серед студентів-музикантів стереотипних уявлень та лінгвокультурних концептів. **Методи.** Соціолінгвістичний експеримент і компаративний аналіз. **Результати** дослідження представлено в процентному співвідношенні й унаочнено у вигляді малюнка, таблиці та хмаринки тегів. **Висновки.** Шляхом соціолінгвістичного експерименту і компаративного аналізу отриманих даних на матеріалі 150 анкет студентів різних факультетів НМАУ було проаналізовано мовні стереотипи, що циркулюють у ментальному просторі українців. Дослідження проводилося анонімно, тому отримані дані слід уважати максимально об'єктивними. І хоча питання анкет зі спектром відповідей «так» чи «ні» набагато простіше обробляти, перевагу було віддано саме багатоваріативності, що дозволило нам працювати з живим та емоційно забарвленим матеріалом.

Ключові слова: стереотип, упередження, мова, ментальна ідентичність, анкетування, НМАУ.

RESEARCH OF LANGUAGE STEREOTYPES BY THE SOCIOLINGUISTIC EXPERIMENT METHOD

Lysenko Liubov Volodymyrivna,
PhD, Candidate of Sciences in Cultural Studies,
Associate Professor at the Department of Languages
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
lysenko.agapi@gmail.com
orcid.org/0000-0002-9700-2576

Sociolinguistic experiment is the study of linguistic factors from a sociological perspective. This is a certain synthesis of scientific approaches that are speculative in nature. Gathering factual data through questionnaires is a time-consuming and time-consuming process that requires particular care and ability to work with statistical tools. The influence of linguistic stereotypes on mentality has been studied by both foreign and domestic scholars, among them are A. Vezhbitskaya, V. Karasik, L. Nagorna, A. Prykhodko, U. Quasthoff, K. Roth, V. Lippmann, R. Bauzinger and others. However, it was mainly done through the selection and analysis of certain, most common stereotypes. **The purpose** of the article is to show that by anonymous questioning of certain reference groups it is possible to trace the transformation of stereotypical perception of the reality and its reflection in the language. The purpose of the questionnaire was to establish the level of self-identification of students of the National Music Academy of Ukraine named after P. Tchaikovsky with the language, culture and mentality of the Ukrainian ethno-linguistic community, to study its characteristic features, to learn about the quality of stereotypical ideas and linguistic and cultural concepts circulating among students-musicians. **Methods.** Sociolinguistic experiment and comparative analysis. **The results** of the study are presented as a percentage and are refined in the form of a drawing, table and tag cloud. **Conclusions.** Through sociolinguistic experiment and comparative analysis of the data obtained on the material of 150 questionnaires

of students of different faculties of NMAU, were analyzed the language stereotypes circulating in the mental space of Ukrainians. The research was conducted anonymously and therefore the data obtained are as objective as possible. And although the questionnaire data with a range of "yes" and "no" answers is much easier to statistically process, the preference was given to variability, which allowed us to work with lively and emotionally colored material.

Key words: stereotype, prejudice, language, mental identity, questioning, NMAU.

Вступ

Першим, хто розглянув стереотип в якості предмета наукового дослідження, була німецька дослідниця У. Квастхофф. Згідно з її визначенням «стереотип – це вербальне вираження переконання відносно соціальних груп або окремих людей як їх представників. Він має форму судження, яке в невинувато спрощеній, узагальненій й емоційній формі привласнює або не визнає за певною групою людей певні характеристики або манери поведінки» (Quasthoff: 28). Стереотип часто плутають із упередженням, але німецький учений К. Рот вказує на нетотожність цих двох понять, адже упередженнями він називає «афективні, емоційні, здебільшого надбані раніше некритично засвоєні настанови, котрі впливають на поведінку людей» (Roth: 23–25). Підкреслюючи важливе значення стереотипів, науковець справедливо вважає, що вони сприяють утворенню національної ідентичності, викликають емоції, постійно відтворюються. Відтворювати національні міфи та історичні стереотипи може в тому числі й історіографія. Американський соціолог У. Ліппманн, якого називають піонером вивчення функціонування пропаганди, називав стереотип кодом, який різко спрощує реальність, і визначав стереотипи як образи в наших головах (Lippmann: 163). Їх головну функцію У. Ліппманн вбачав у полегшенні спілкування та формуванні суспільної думки, оскільки люди часто реагують не стільки на реальність, скільки на уявлення про реальність. На думку Г. Баузінгера, стереотип є некритичним узагальненням, відносно стійким до змін (Bausinger: 160). Утім, не варто недооцінювати важливість знання загальноприйнятих стереотипів, тому що більшість суспільних ситуацій потребують саме стереотипних рішень. Дослідження мовних стереотипів дає нам ключі до розв'язання складних життєвих задач, підказують алгоритм дій, і тому до них краще ставитися, як до абстрактних культурних заготовок. Навіть якщо людина не є носієм стереотипних уявлень про навколишній світ, їй варто було б з ними ознайомитися, щоб уміти передбачати можливі наслідки ситуацій. Ознайомлення зі стереотипами, пов'язаними з культурою певної етнолінгвоспільноти, дозволяє зануритися у світ

її культурних кодів, побачити все зсередини, а тому і долучитися до її буття. З цією метою перейдемо до детального опису стереотипних лінгвокультурних концептів, що циркулюють у концептуальній картині світу українців і зафіксовані в їхній ментальній ідентичності.

1. Зміст і характер анкетування

Протягом чотирьох років – із 2013 по 2016 рр., – у період стрімких політико-культурних змін і ментальних трансформацій українського суспільства методом соціолінгвістичного експерименту проводилося анкетування студентів НМАУ. Цей період було обрано не випадково, адже початок анкетування припав на мирний час, а кінець на добу політичного неспокою, військових дій і спалаху етнічного парадоксу або Етно-ренесансу сучасності. Для анкетування студентів було розроблено спеціальний бланк (з двох боків аркуша формату А4), у якому пропонувалося дати відповіді на такі питання:

1. *Відзначте, що, на вашу думку, споріднює вас із людьми вашої національності:*

Варіанти відповідей: мовна ідентичність; ментальна ідентичність; історична пам'ять; географічне положення; культурна ідентичність; етнічна ідентичність; традиції та релігія загальна державність.

2. *Перебуваючи за кордоном, мені було би приємно почуватися представником саме свого етносу.*

Варіанти відповідей: так; швидше так, чим ні; швидше ні, чим так; ні.

3. *Я погоджуюся з думкою, що ми насамперед європейці, а вже потім – українці.*

Варіанти відповідей: так; швидше так, чим ні; швидше ні, чим так; ні.

4. *Я хотів(-ла) би, щоб внаслідок глобалізації та інтеграції всі європейські лінгвокультури поступово змішалися і утворили єдиний лінгвокультурний простір, на кшталт melting pot у США.*

Варіанти відповідей: так; швидше так, чим ні; швидше ні, чим так; ні.

5. *Незважаючи на те, що мене оточують представники різних етносів, я завжди усвідомлюю свою українську лінгвокультурну та ментальну ідентичність.*

Варіанти відповідей: так; швидше так, чим ні; швидше ні, чим так; ні.

6. Чи існує для вас такий феномен, як «національне мислення»?

Варіанти відповідей: так; ні.

7. Коли за кордоном мене ідентифікують, як росіянина, я наполягатиму, що я саме українець і намагатимусь пояснити різницю між нашими народами.

Варіанти відповідей: так; швидше так, чим ні; швидше ні, чим так; ні.

8. Я готовий (-а) зробити все від мене залежне, щоб про українців у світі говорили з повагою.

Варіанти відповідей: так; швидше так, чим ні; швидше ні, чим так; ні.

9. Охарактеризуйте в декількох словах або словосполученнях поняття Україна, відповідаючи на питання «Україна, вона яка?»

10. Назвіть характерні риси українського менталітету.

11. Назвіть 5 стереотипів, які асоціюються у вас з українським етносом.

12. Назвіть будь-які слова або концепти, які асоціюються у вас саме з Україною (наприклад: воля, врожай, війна, дім, порядок, калина, незалежність).

Також слід було зазначити: стать, вік, факультет, курс, регіон, національність та рідну мову. Прізвище та ім'я вказувати було не потрібно.

Всього анкетовано 150 студентів. Заповнені студентами аркуші анкет зберігаються в бібліотеці НМАУ. У цій статті результати анкетування надаватимуться в узагальненому вигляді. Серед опитаних 92 жінки (62%) та 57 чоловіків (38%). Сумарна кількість тут і далі може не відповідати загальній кількості анкет, тому що не всі анкетовані відповідали на всі питання. Відсоток надається від кількості наявних відповідей, а не від загальної кількості. Середній вік респондентів 20,7 років. Більшість з них (75%) є слухачами 1–2-го курсів і за місцем проживання 59% з Києва. За національністю (яку вказали 134 опитаних) 96% українці. Російська як національність не вказана жодного разу. З українців у 76% рідна мова українська, у 15% – російська, а 9% рідною мовою вказали ці обидві.

2. **Аналіз результатів анкетування**

Відповіді на питання 1 узагальнені на діаграмі (рис. 1). На ній звернемо увагу на те, що етнічна ідентичність має, на думку опитаних, найменше значення для спорідненості з нацією, а найбільше мають загалом культурна і специфічно мовна ідентичності, з ними також тісно пов'язані традиції і релігія. Сумарна вага цих трьох відповідей 48%, тобто майже половина від загальної.

У відповідях на наступні питання привертає до себе увагу важливість для опитаних національної ідентичності та її превалювання над глобальною чи навіть загальноєвропейською.

1. 2. Перебуваючи за кордоном, мені було би приємно почуватися представником саме свого етносу

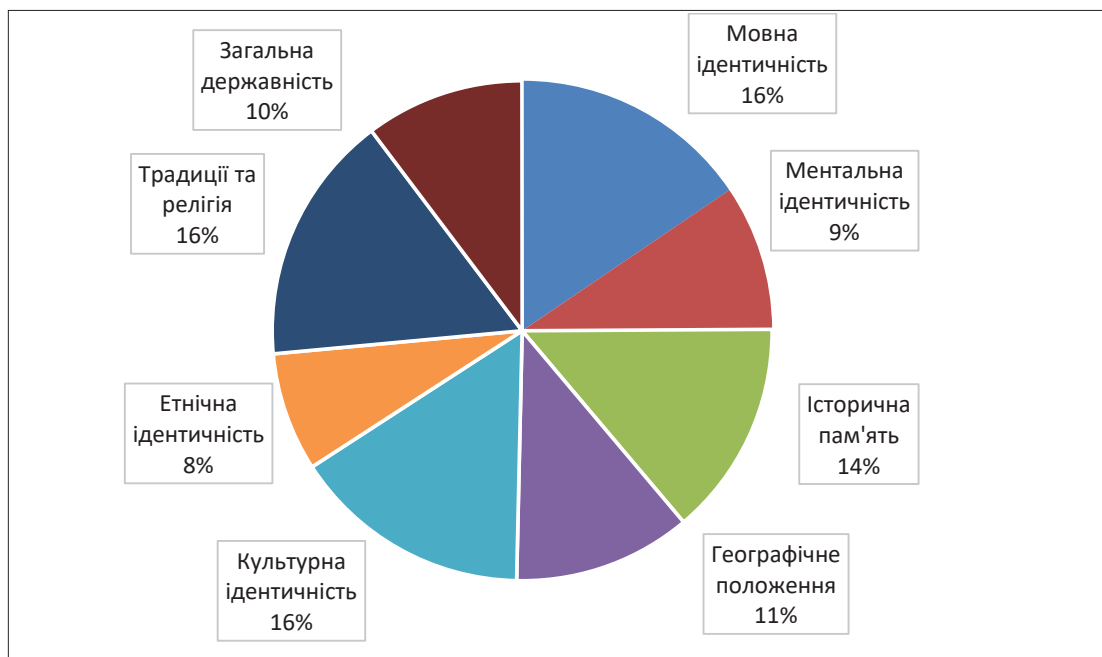

Рис. 1. Відзначте, що, на вашу думку, споріднює вас із людьми вашої національності

Так – 64%; Швидше так – 26%; Швидше ні – 8%; Ні – 2%.

2. *Я погоджуюся з думкою, що ми насамперед європейці, а вже потім – українці*

Так – 7%; Швидше так – 12%; Швидше ні – 36%; Ні – 45%.

4. *Я хотів(-ла) би, щоб внаслідок глобалізації та інтеграції всі європейські лінгвокультури поступово змішалися й утворили єдиний лінгвокультурний простір, на кшталт melting pot у США»*

Так – 5%; Швидше так – 17%; Швидше ні – 30%; Ні – 48%.

5. *Незважаючи на те, що мене оточують представники різних етносів, я завжди усвідомлюю свою українську лінгвокультурну та ментальну ідентичність.*

Так – 65%; Швидше так – 22%; Швидше ні – 10%; Ні – 3%.

6. *Чи існує для вас такий феномен, як «національне мислення»?*

Так – 79%; Ні – 2%.

7. *Коли за кордоном мене ідентифікують як росіянина, я наполягатиму, що я саме українець, і намагатимуся пояснити різницю між нашими народами.*

Так – 74%; Швидше так – 13%; Швидше ні – 9%; Ні – 4%.

8. *Я готовий(-а) зробити все від мене залежне, щоб про українців у світі говорили з повагою.*

Так – 76%; Швидше так – 18%; Швидше ні – 4%; Ні – 2%.

Таблиця 1

Значні кореляції

Пари, які корелюють:		Коефіцієнт
2. Перебуваючи за кордоном, мені було би приємно почуватися представником саме свого етносу	5. Незважаючи на те, що мене оточують представники різних етносів, я завжди усвідомлюю свою українську лінгвокультурну та ментальну ідентичність	0,57
5. Незважаючи на те, що мене оточують представники різних етносів, я завжди усвідомлюю свою українську лінгвокультурну та ментальну ідентичність	7. Коли за кордоном мене ідентифікують як росіянина, я наполягатиму, що я саме українець, і намагатимуся пояснити різницю між нашими народами	0,51
5. Незважаючи на те, що мене оточують представники різних етносів, я завжди усвідомлюю свою українську лінгвокультурну та ментальну ідентичність	8. Я готовий (-а) зробити все від мене залежне, щоб про українців у світі говорили з повагою	0,52
7. Коли за кордоном мене ідентифікують як росіянина, я наполягатиму, що я саме українець, і намагатимуся пояснити різницю між нашими народами	8. Я готовий(-а) зробити все від мене залежне, щоб про українців у світі говорили з повагою	0,62

Рис. 2. Охарактеризуйте в декількох словах або словосполученнях поняття Україна, відповідаючи на питання «Україна – яка вона?»

Між деякими з відповідей на питання 2–8 ми виявили значну кореляцію. Пари питань, що корелюють, наведені в таблиці (табл. 1). Кореляції підтверджують сказане вище про велике значення національної ідентичності для опитаних.

Для наочного узагальнення відповідей на питання 9 нами використана хмарка тегів на основі слів з відповідей (рис. 2). Попередньо слова було дещо оброблено – нормалізовано і видалено службові. Результат переконливо доводить позитивне ставлення юних громадян до своєї країни.

Відповіді на три наступних питання, як і на питання 9, були вільними, і через велику різноманітність їх було піддано додатковій обробці – узагальненню, в якому ми намагалися уникнути суб'єктивності. Нижче надано узагальнення, кількість відповідей яких ≥ 10 .

У відповідях на питання 10 отримано як позитивні, так і негативні (жадібність, заздрість, лінь) характеристики. Ми бачимо, що, відповідно до більшості голосів опитаних студентів, в українському менталітеті переважають характеристики, пов'язані з так званими загальнолюдськими цінностями. Специфічно українською можна вважати співучість, але треба враховувати, що на вибір цієї характеристики (як і пісень у наступних відповідях) могло, безумовно, вплинути те, що опитані є професійними музикантами.

На питання 10 (*Назвіть характерні риси українського менталітету*) було отримано такі відповіді (у дужках кількість згадувань): працьовитість (39), гостинність (38), щирість (36), доброта (29), волелюбність (17), жадібність (16), співучість (16), заздрість (13), щедрість (12), релігійність (11), емоційність (10), лінь (10).

Більшість відповідей, отриманих на питання 11 (*Назвіть 5 стереотипів, які асоціюються у вас з українським етносом*), є очікуваними як широко розповсюджені стереотипні уявлення про українців, і на першому місці тут стереотипні погляди про етноспецифічні гастрономічні уподобання українців – сало та борщ (загалом 60 відповідей). Великої ваги набирає також загалом негативний стереотип про популярне споживання алкоголю (25 відповідей). Відображений в анкетах і такий відомий, виражений у прислів'ї, стереотип, як «моя хата з краю». Ми бачимо, що в ментальній ідентичності студентів музичного вишу закарбувалися стереотипні уявлення, пов'язані в першу чергу з мирним

буденним життям українського етносу. Що ж стосується відповідей про ненависть до росіян, вони викликані, безумовно, буремними подіями останніх років, починаючи з Євромайдану і подальшою агресією Росії, в якій і проводилось опитування.

На питання (*Назвіть 5 стереотипів, які асоціюються у вас з українським етносом*) було отримано такі відповіді: сало (37), вишиванка (25), традиції (25), борщ (23), моя хата з краю (21), пісня (18), горілка (13), козаки (13), алкоголізм (12), співучість (11), ненавидять росіян (10).

Показовими були варіанти останнього стереотипу, серед них: вішають москалів (1), конфликти с Росією (1), москаль мені не друг (1), називають росіян кацапами і москалями (1), нелюбов до всього російського (1), ненавидять росіян (1), ксенофобія (1), ненависть до росіян (1), українці ненавидять Росію (1), усі українці ненавидять росіян (1).

Для питання 12 (*Назвіть будь-які слова або концепти, які асоціюються у вас саме з Україною*) в анкеті пропонувався список можливих варіантів відповідей (*воля, врожай, війна, дім, порядок, калина, незалежність*), який вочевидь вплинув на анкетованих. Але треба відзначити, що не всі слова зі списку викликали резонанс – і хоча концепт «АТО» можна вважати близьким до слова «війна», відповідь «порядок» набрала дуже незначну статистику. З цього можна зробити висновок, що порядок, принаймні в уявленнях анкетованих, аж ніяк не асоціюється з Україною. Примітно, що найчастішими є дві групи споріднених асоціацій – дім, родина і батьківщина (загалом 68) та незалежність і воля (теж 68).

На питання 11 (*Назвіть будь-які слова або концепти, які асоціюються у вас саме з Україною*) було згадано: дім (37), незалежність (37), калина (36), воля (31), пісня (26), борщ (24), врожай (24), вишиванка (20), родина (20), майдан (18), сало (18), козаки (15), поле (15), АТО (12), батьківщина (11), природа (10), Шевченко (10).

Як ми вже вказували, загалом відповіді студентів змальовують позитивний ментальний образ України та українців. Але є й поодинокі анкети з відверто негативним ставленням. Проаналізуємо одну таку анкету (№ 25) детальніше. Цей респондент етнічно ідентифікує себе як українця, але рідною мовою вказав російську (анкету заповнював українською, хоча це не було обов'язковою умовою). Як характерні риси українського менталітету (питання 10) ним вказано тільки

негативні: залежність, неповага до споріднених народів, зокрема Росії, непокірність (яка сама по собі може не бути негативною), нестійка психіка, низька культура, хворобливе ставлення до своєї волі та незалежності (цю останню відповідь з переліком, як і деякі інші, нами було розбито на дві для окремого обліку перерахованих елементів). Суттєво доповнює ментальну картину світу респондента те, що на питання 9 (*Охарактеризуйте в декількох словах або словосполученнях поняття Україна, відповідаючи на питання «Україна, вона яка?»*) він відповів: «щира, православна, залежна від думки інших країн (європейських, Америки)». Бачимо тут цікаву суперечність – Україна непокірна, але залежна. Серед стереотипів (питання 11) також названо лише негативні: всі українці люблять алкоголь, невихованість людей регіону Західної України, Чорнобиль. Ураховуючи контекст цієї анкети, не виключено, що й перелічені в ній асоціації (питання 12) – майдан і незалежність – також розцінюються респондентом, як негативні. Негативною була відповідь і на питання 7 (*Коли за кордоном мене ідентифікують, як росіянина, я наполягатиму, що я саме українець і намагатимусь пояснити різницю між нашими народами*) – тобто, незважаючи на свою українську національність, респондент готовий дозволити іноземцям ідентифікувати себе як росіянина. Зі всього наведеного можна зробити висновок, що перед нами яскравий приклад проросійсько налаштованої людини з пост- або неорадянською ментальною ідентичністю, людини, що тяжіє до тісних зв'язків з Росією та звинувачує Україну в непокірності (насамперед, схоже, перед РФ), людини, у відповідях якої знайшлося місце для пошуку зовнішніх ворогів, від яких, на її думку, Україна залежна. Є в анкеті й відповіді, які можна вважати позитивними. На питання 3 (*Я погоджуюсь з думкою, що ми насамперед європейці, а вже потім – українці*) він відповів «ні», тобто не відбирає в українців права бути представниками своєї нації. На питання 4 (*Я хотів(-ла) би, щоб внаслідок глобалізації та інтеграції всі європейські лінгвокультури поступово змішалися і утворили єдиний лінгвокультурний простір, на кшталт *melting pot* в США*) відповідь теж «ні». Обидві ці відповіді свідчать про те, що, попри негативне ставлення до менталітету українців, респондент все ж таки вважає себе українцем і не хоче, щоб український етнос розчинився в національному конгломераті. Непевні відповіді («швидше так, чим ні») на питання 2 (*Пере-*

буваючи за кордоном, мені було би приємно відчувати себе представником саме свого етносу) та 8 (*Я готовий (-а) зробити все від мене залежне, щоб про українців у світі говорили з повагою*) свідчать про те, що респондент не виключає самотності української культури, нібито дозволяючи їй залишатися собою.

Висновки

Соціолінгвістичний експеримент, проведений методом анонімного анкетування певних референтних груп, дає змогу отримати об'єктивні результати, оскільки опитувані не бояться вільно висловити свої думки. І хоча анкети зі спектром відповідей «так» чи «ні» набагато легше статистично обробляти, перевагу було віддано саме багатоваріативності, що дозволило нам працювати з живим та емоційно забарвленим матеріалом. Через те, що на питання 9–12 потрібно було дати розгорнуті письмові відповіді, тобто залучити фантазію і провести певну духовну ревізію та переосмислення, ми маємо цікаві дані, які цілком відповідають загальноприйнятим уявленням про сучасне українство. Оскільки ми досліджували мовні стереотипи, які циркулювали у колі студентів Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського з 2013 по 2016 рр., було виявлено, що до загальновідомих етнічних стереотипних уявлень додалися концепти з новою для українства політично-соціальною семантикою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / пер. с англ. А.Д. Шмелева под ред. Т.В. Булыгиной. Москва : Языки русской культуры, 1999. 780 с.
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
3. Нагорна Л.П. Національна ідентичність в Україні. Київ : Бланк-Прес, 2002. 272 с.
4. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
5. Quasthoff U. Soziales Vorurteil und Kommunikation: eine sprachwissenschaftliche Analyse des Stereotyps / Uta M. Quasthoff. Frankfurt : Athenäum-Verlag, 1973. 312 s.
6. Roth K. „Bilder in den Köpfen“. Stereotypen, Mythen, Identitäten aus ethnologischer Sicht. *Das Bild vom Anderen: Identitäten, Mentalitäten, Mythen und Stereotypen im multiethnischen europäischen Regionen*. Frankfurt am Main : Lang, 1999. S. 21–43.
7. Lippmann W. Public opinion. New York : Free Press Paperbacks, 1997. 272 p.
8. Bausinger H. Stereotypie und Wirklichkeit. *Jahrbuch für Deutsch als Fremdsprache*. № 14. 1988. S. 157–170.

REFERENCES:

1. Vezhbitskaya, A. (1999). Semanticheskie universalii i opisanie yasykov [Semantic universals and description of languages]. Moscow: Languages of Russian Culture, 780 p.
2. Karasik, V.I. (2002). Yasykovoy kruh: lichnost, kontsepty, diskurs [The linguistic circle: personality, concepts, discourse]. Volgograd: Changes, 477 p.
3. Nahorna, L. P. (2002). Natsional'na identychnist' v Ukrayini [National identity in Ukraine]. Kiev: Blank Press, 272 p.
4. Prykhodko, A.M. (2008). Kontsepty i kontseptosystemy v kohnityvno-dyskursyvnyi paradyhmi linhvistyky [Concepts and conceptual systems in the cognitive-discursive paradigm of linguistics]. Zaporizhzhya: Premier, 2008. 332 p.
5. Quasthoff, U. (1973). Soziales Vorurteil und Kommunikation: eine sprachwissenschaftliche Analyse des Stereotyps [Social prejudice and communication: a linguistic analysis of the stereotype] / Uta M. Quasthoff. Frankfurt: Athenäum-Verlag, 312 p.
6. Roth, K. (1999). „Bilder in den Köpfen“. Stereotypen, Mythen, Identitäten aus ethnologischer Sicht [„Images in the mind“. Stereotypes, myths, identities from an ethnological point of view]. *Das Bild vom Anderen: Identitäten, Mentalitäten, Mythen und Stereotypen im multiethnischen europäischen Regionen*. Frankfurt am Main: Lang, P. 21–43.
7. Lippmann, W. (1997). Public opinion. New York: Free Press Paperbacks, 272 p.
8. Bausinger, H. (1988). Stereotypie und Wirklichkeit [Stereotype and reality]. *Jahrbuch für Deutsch als Fremdsprache*. № 14. P. 157–170.

*Стаття надійшла до редакції 05.03.2020.
The article was received March 5, 2020.*